

ŠTÁTNY PEDAGOGICKÝ ÚSTAV

**CIĽOVÉ POŽIADAVKY NA VEDOMOSTI
A ZRUČNOSTI MATURANTOV
Z MAĎARSKÉHO JAZYKA A LITERATÚRY**

Bratislava 2012

Schválilo Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky dňa 30. 8. 2013
pod číslom 2013-10834/28677:1-0922 s platnosťou od 1. 9. 2013.

1. CIELE MATURITNEJ SKÚŠKY

1.1 Ciele a požiadavky z maďarského jazyka a literatúry

- Vyučovaci predmet maďarský jazyk a literatúra je v slovenských stredných školách s vyučovacím jazykom maďarským povinným maturitným predmetom a táto jeho pozícia určuje jeho zložky, ich mieru, metódy a spôsoby vyučovania, časovú dotáciu a vzdelávacie štandardy.
- Je žiaduce presne určiť rozsah štandardných vedomostí žiaka. Povaha maturitnej skúšky je determinovaná výchovno-vyučovacím procesom na strednej škole v jeho celistvosti. Cieľom maturitnej skúšky je ukončenie štúdia v strednej škole, procesu získania všeobecného vzdelania, zároveň je východiskom pre ďalšie štúdium na vyššom stupni vzdelávania.

1.2 Ciele a požiadavky z jazykovej komunikácie

- Maturitné požiadavky obsahujú všetky vedomosti, zručnosti jazykovej komunikácie, ktoré si žiak osvojil počas stredoškolského štúdia. Tieto požiadavky, prirodzene, úzko súvisia so vzdelávacím štandardom.
- Žiak má disponovať primeranou slovnou zásobou, ktorá ho robí súcim nielen na to, aby sa mohol voľne vyjadrovať v rozličných komunikačných situáciách, ale aby nemal ťažkosti ani s odbornými pojmami pri ďalšom štúdiu.
- Je potrebné klásť dôraz na kvalitu slovného prejavu. Dôležitá je schopnosť vhodne, jednoducho, zreteľne vyjadriť svoje myšlienky a názory v danej komunikačnej situácii.
- Žiak má poznať a pestovať nárečie, v ktorom vyrastal, ale má poznať a má vedieť zručne používať aj spisovný jazyk.
- Žiak má vedieť zoštylizovať svoje myšlienky slovne aj písomne v súlade s pravidlami maďarskej gramatiky a pravopisu.
- Žiak má byť schopný zostaviť text na počítači.
- Má poznať systém súčasnej maďarskej gramatiky tak, aby mal prehľad o štruktúre a vývine svojho materinského jazyka a aby mu tieto poznatky uľahčili osvojovanie si ľubovoľného cudzieho jazyka so zvláštnym dôrazom na štátny jazyk.

1.3 Ciele a požiadavky z maďarskej literatúry

- Vedomosti, duchovné, etické a estetické hodnoty získané prostredníctvom maďarského jazyka a literatúry majú pomôcť žiakovi v spoznávaní sveta i seba samého, majú obohacovať znalosť života i ľudí. Majú napomáhať vytváraniu medziľudských vzťahov a komunikačných schopností. Majú utvárať ochotu empatie, etické hodnoty, majú žiakov oboznámiť s rôznymi životnými situáciami, situáciami rozhodovania, formami správania sa.
- Žiak sa má usilovať o zachovávanie univerzálnej kultúry v rovnováhe národnej a svetovej literatúry, pričom prvoradým cieľom má byť oboznámenie sa s hodnotami maďarskej literatúry.
- Súbor požiadaviek na maturitu určuje požiadavky na literárno-historické znalosti,

požiadavky na pochopenie a tvorbu textu, aby bolo možné otestovať komunikačné schopnosti a schopnosť tvorby textu.

- Jednou zo zložiek maturitnej skúšky sú poznatky viažuce sa na literárne tradície rodnej zeme v jednotlivých obdobiach. O žiakovi, ktorý vykoná skúšku, je potrebné zistiť:
 - do akej miery si osvojil učivo, fakty, pojmy a súvislosti tém;
 - či je schopný rozpoznať súvislosti príčiny a účinku, naučené poznatky systematizovať;
 - na akej úrovni má rozvinutú schopnosť pohotovo aplikovať osvojené poznatky, metódy, postupy;
 - do akej miery je schopný rozpoznať a vysvetliť súvislosti;
 - do akej miery je schopný vytvoriť hodnotové úsudky o naučených udalostiach, osobách;
 - aká je úroveň rozvinutosti jeho vyjadrovacích schopností.

1.4 Požiadavky z jazykovej výchovy a z maďarskej a svetovej literatúry

Žiak má:

- demonštrovať jednotlivé jazykové pojmy pomocou konkrétnych príkladov, vlastnými slovami (gramatické pravidlá nie je nutné citovať doslovne);
- demonštrovať, že vie riešiť jazykové problémy v praxi;
- poznať svoje nárečie;
- mať literárny a historický prehľad;
- mať kreatívne myslenie, vedieť riešiť problémy;
- mať zručnosť v rozbere, poznať postupy pri analýze textu, indukciu, dedukciu a syntézu;
- vedieť čítať s porozumením;
- vedieť zaradiť čítané dielo do patričného literárnohistorického obdobia;
- mať kultúrne jazykové správanie;
- vedieť používať jazykové príručky a slovníky pri tvorbe textu;
- mať schopnosť orientácie v textovom kontexte;
- mať schopnosť využívať osvojené poznatky a vedieť ich aplikovať;
- mať schopnosť posudzovať, mať morálnu a estetickú citlivosť.

2. CIEĽOVÉ POŽIADAVKY NA VEDOMOSTI A ZRUČNOSTI

2.1 Maturitná skúška z jazykovej komunikácie

Žiak má:

- poznať v rámci tematického okruhu Reč a jazyk výraznejšie črty nárečí so špecifickým dôrazom na „vlastné nárečie“, jazykové typy, významnejšie rozdiely medzi nimi na základe ukážok, porovnávaním príkladov.
- vedieť z oblasti fonetiky a fonológie ozrejmiť rozdiel medzi hláskou a fonémou, zákonitosti vzájomného ovplyvňovania spoluhlások. Javy v súvislosti so spoluhláskami má žiak spoznať v konkrétnych slovách.
- vedieť z oblasti o náuke o slove pojem a funkciu slova, základné členenie, rozvrstvenie slovnej zásoby, uviesť príklady na jednotlivé skupiny slov.
- poznať systém slovných druhov a spoznávať slovné druhy ako vetné časti vo vetách.
- vedieť určiť morfológickú štruktúru slova, poznať najfrekvencovanejšie druhy prípon.
- poznať bežné spôsoby tvorenia slov s dôrazom na súčasné trendy.
- vedieť z tematického okruhu Sémantika uviesť príklady na jednotlivé kategórie slov podľa vzťahu významu a formy slov.
- poznať z vetnej skladby (syntaxe) druhy viet na základe ich štruktúry a obsahu.

- poznať hlavné vetné členy – podmet, prísudok (slovesný, menný, slovesno-menný) a vedľajšie vetné členy – predmet, príslovkové určenie, prívlastok.
- vedieť rozoberať a graficky znázorniť vety.
- poznať zo štylistiky charakteristické znaky jednotlivých štýlov a na základe týchto poznatkov správne hodnotiť dané texty.
- spoznať v danom texte najčastejšie prostriedky beletristického štýlu.
- vedieť v prípade ústnych prejavov vymenovať jeho jednotlivé formy, ako aj uviesť charakteristické znaky žánrov ústneho prejavu.
- vedieť aplikovať v praxi pravopisné pravidlá.
- vedieť opraviť a odôvodniť pravopis v napísaných textoch.

Prehľad cieľových požiadaviek z maďarského jazyka

Tematické okruhy	Obsah
Reč a jazyk	Jazyky sveta, jazykové typy, miesto maďarského jazyka medzi jazykmi sveta. Jazykové rodiny. Bilingválne jazykové spoločenstvá – Maďari na Slovensku ako bilingválne jazykové spoločenstvo. Praktické otázky zostavenia textu.
Fonetika	Rozdelenie hlások. Striedanie samohlások a významnejšie typy asimilácie spoluhlások. Pravopisné princípy maďarského jazyka.
Náuka o slove	Slovná zásoba a slovný fond. Členenie a rozvrstvenie slovnej zásoby.
Tvaroslovie	Koreň slova a prípony. Druhy prípon: slovotvorné prípony, pádové prípony. Najfrekvencovanejšie spôsoby tvorenia slov: odvodzovanie, skladanie. Systém slovných druhov a ich funkcia vo vete.
Sémantika	Skupiny slov na základe zvukovej podoby a jej vzťahu k významom: jednovýznamové a viacvýznamové slová, rovnozvučné slová, synonymá a antonymá.
Syntax (vetná skladba)	Druhy viet podľa obsahu a podľa zámeru hovoriaceho: oznamovacie, zvolacie, želacie, rozkazovacie, opytovacie vety. Hodnotenie viet podľa ich štruktúry: jednoduchá veta, súvetie a jednočlenná veta. Syntagmy. Vetné členy: podmet, prísudok, predmet; najfrekvencovanejšie príslovkové určenia a prívlastky, ich určovanie vo vetách. Model rozboru (grafické znázornenie). Druhy priradovacích a podradovacích súvetí.

Štylistika	Charakteristické znaky jednotlivých funkčných štýlov. Známe formy písomného a ústneho jazykového štýlu (napr. úradného a beletristického, resp. odborného-náučného a rečníckeho štýlu).
Textológia	Koncipovanie textu. Súdržnosť, kohézia textu. Clenenie textu. Funkcia elementárnej textovej jednotky v texte. Zostavenie osnovy a konspektu. Základné poznatky o zostavení textu pomocou textového editora počítača.
Komunikácia a sloh. Písomná forma	Bežné žánre verejného a súkromného štýlu, napr. úradné listy, referát, súkromný list, zostavenie osnovy, konspektu. Frekventovanejšie žánre školského a verejného písomného styku: opis, rozprávanie, potvrdenie, zápisnica, žiadosť, životopis, esej.
Komunikácia a sloh. Ústna forma	Formy ústneho prejavu: prednáška, diskusia, odôvodnenie, hodnotenie, diskusný príspevok, referát. Osobitosti hovorenej reči. Význam suprasegmentálnych prostriedkov: prízvuk, intonácia, melódia, sila, tempo reči, pauza.
Pravopis a jazyková kultúra	Písanie vlastných mien: názvy inštitúcií, nadpisy umeleckých diel, zemepisné názvy a ich odvodeniny utvorené príponami. Názvy sviatkov. Písanie číslíc a dátumov. Vplyv slovenského ako štátneho jazyka na menšinový maďarský jazyk. Výpožičky a kalky zo slovenského jazyka v reči Maďarov na Slovensku. Používanie jazykových príručiek a slovníkov pri tvorbe textu.

Zložku jazykovú komunikáciu, maďarskú gramatiku nie je žiaduce považovať len za súhrn pravidiel. Pri jej vyučovaní vždy musíme vychádzať z jazykovej praxe. Preto aj pri jednotlivých tematických okruhoch je dôležitý konkrétny príklad, ktorý maturant má demonštrovať, vysvetliť vlastnými slovami. Prirodzene nepodceňujeme ani teoretické vedomosti, avšak nevychádzame nevyhnutne z teórie, ale z konkrétnych príkladov.

2.2 Maturitná skúška z literatúry

Zručnosti:

Textu verné, výrazné čítanie lyrických, epických a dramatických diel. Zvýraznenie charakteristických znakov prečítaných diel, pochopenie životných situácií, ľudských problémov, zoštylizovanie morálnych otázok, ich vysvetlenie, rozbor vlastnými slovami. Poznatky z diel a zo života maďarských spisovateľov a spisovateľov svetovej literatúry.

Činnosti s textom:

Porozumenie ústne predneseného a písomného textu, tvorba textu, poznatky o typoch textov, žánroch, o zostavení textu; komunikácia, utváranie vlastného názoru, orientácia v textovom kontexte, schopnosť využívať osvojené poznatky, odhaliť sémantické vrstvy diel.

Základné literárnoteoretické poznatky:

Literárne druhy, žánre, slohy; poznatky z prozódie, štylistiky, poznatky týkajúce sa umelecko-kompozičnej stránky diela.

Prehľad cieľových požiadaviek z literatúry

Tematické okruhy	Obsah
Antika – staroveká grécka literatúra	Spoločenské, umelecké a mytologické pozadie svetonázoru starovekých Grékov. Homérska epika, trójsky okruh mýtov, <i>Iliáda</i> . Žáner eposu, rekvizity eposu. Časomiera. Grécka dráma: Sofokles: <i>Antigona</i> – rozbor drámy.
<i>Biblia</i> a jej vplyv na kultúru	<i>Biblia</i> : <i>Starý zákon</i> a <i>Nový zákon</i> – úryvky. Vplyv <i>Biblie</i> v umení a literatúre.
Literatúra stredoveku	Spoločenské, umelecké a filozofické pozadie svetonázoru doby. Tematická a žánrová pestrosť v literatúre stredoveku. Dante: <i>Božská komédia</i> – kompozícia diela. Villon: <i>Veľký testament</i> – balady.
Maďarská stredoveká literatúra	Zvyšky prapoézie – rituálne piesne, pracovná pieseň. Vytvorenie písomníctva: po latinsky písaná cirkevná literatúra (hymny a legendy), po latinsky písaná svetská literatúra (gestá a kroniky). Začiatky tvorby v maďarskom jazyku: prvé jazykové pamiatky (ojedinelé pamiatky, <i>Pohrebná reč</i> , <i>Staromaďarská žaloba Márie</i>). Maďarské literárne pamiatky, ktoré sa viažu na územie dnešného Slovenska.
Obdobie renesancie v európskej literatúre	Spoločenské, umelecké a filozofické pozadie a svetonázor doby. Humanizmus. Znaky renesančného štýlu. Francesca Petrarca a sonet. Giovanni Boccaccio a novela. <i>Dekameron</i> – ukážky z diel. Rámcovaný príbeh. Shakespeare: <i>Hamlet</i> – rozbor diela.

<p>Obdobie renesancie v maďarskej literatúre</p>	<p>Spoločensko-historické pozadie literatúry a svetonázoru doby. Kráľovský dvor Mateja Korvína. Janus Pannonius – básnický portrét. Bálint Balassi – život a dielo básnika. Maďarské literárne pamiatky obdobia vzťahujúce sa na územie dnešného Slovenska.</p>
<p>Maďarská baroková literatúra</p>	<p>Spoločenské, historické, umelecké pozadie literatúry a svetonázoru doby. Charakteristické črty barokového štýlu. Mikuláš Zrínyi: <i>Szigeti veszedelem</i>. Základná koncepcia a idea diela. Osobitosti barokového eposu. Význam diela Kelemena Mikesa v maďarskej histórii a literatúre. Dielo <i>Törökországi levelek</i> na základe ukážok.</p>
<p>Obdobie osvietenstva a klasicizmu v európskej literatúre</p>	<p>Spoločensko-historické pozadie literatúry a svetonázoru doby. Charakteristické črty klasicizmu. Osvietenstvo vo Francúzsku. Význam Veľkej francúzskej encyklopédie. Francúzska klasická dráma – Molière: <i>Tartuffe</i> – umelecký rozbor. Knížna dráma. Goethe: <i>Faust</i>. Faustovský obraz človeka.</p>
<p>Osvietenstvo a klasicizmus v maďarskej literatúre</p>	<p>Spoločenské, umelecké a filozofické pozadie doby a literatúry. Spisovatelia osobnej stráže: kultúrny program a vzdelávacie snahy Bessenyeiho. Revolučná lyrika J. Batsányiho. Boj o jazykovú obnovu. Portrét spisovateľa F. Kazinczyho. Portrét básnika: Mihály Csokonai Vitéz. Maďarské literárne pamiatky vzťahujúce sa na územie dnešného Slovenska.</p>
<p>Začiatky maďarskej drámy</p>	<p>József Katona: <i>Bánk bán</i> – rozbor umeleckého diela.</p>

Romantizmus vo svetovej literatúre	Spoločenské, umelecké a filozofické pozadie literatúry a svetonázoru doby. Charakteristické črty romantizmu. Druhá generácia anglickej romantickej literatúry (Byron, Shelly, Keats). Romantizmus vo francúzskej literatúre – V. Hugo.
Romantizmus v maďarskej literatúre	Spoločensko-historické pozadie literatúry a svetonázoru doby. Ferenc Kölcsey Mihály Vörösmarty Sándor Petöfi Mór Jókai: <i>Az arany ember</i> –rozbor románu Pamiatky spisovateľov vzťahujúce sa na územie dnešného Slovenska.
Obdobie realizmu v európskej literatúre	Spoločensko-historické pozadie literatúry a svetonázoru doby. Charakteristické črty realizmu. Francúzsky realizmus. Balzac: <i>Otec Goriot</i> – umelecký rozbor. Osobitné obmeny realizmu v ruskej literatúre: Gogol – groteskné zobrazenie povahy „malého“ drobného človeka v novelách.
Obdobie realizmu v maďarskej literatúre	Životné dielo Jánosa Aranya. Imre Madách. Rozbor diela <i>Az ember tragédiája</i> . Realistický román: životná dráha Kálmána Mikszátha, jeho poviedky s ľudovou tematikou. Pamiatky spisovateľov vzťahujúce sa na územie dnešného Slovenska.
Druhá polovica 19. storočia v Európe	Spoločensko-historické pozadie literatúry a svetonázoru doby. Zmena umeleckého náhľadu na prelome storočia. Impresionizmus, secesia. Moderné snahy v próze: naturalizmus, E. Zola, G. Flaubert. Moderná francúzska lyrika: symbolizmus. Ch. Baudelaire, P. Verlaine, A. Rimbaud.
Literatúra na prelome storočia v Maďarsku (19.-20. storočie)	Spoločensko-historické pozadie literatúry a svetonázoru doby. Secesia ako životný pocit alebo problematika umenia. Úloha časopisu <i>Nyugat</i> v obnove maďarskej literatúry. Životná dráha Endre Adyho, jeho symbolizmus a básnická revolúcia. Okruhy tém Adyho básní.
Lyrici okolo časopisu <i>Nyugat</i> na prelome storočia a medzi dvoma svetovými vojnami	Charakteristické témy, obdobia, žánre v životných dielach básnikov <i>Nyugatu</i> : Mihály Babits, Árpád Tóth, Gyula Juhász, Dezső Kosztolányi – lyrika a jeho prozaická tvorba. Román: <i>Édes Anna</i> – rozbor.

<p>Obdobie medzi dvoma svetovými vojnami vo svetovej literatúre</p>	<p>Spoločensko-historické pozadie literatúry a svetonázoru doby. Šírenie avantgardy v Európe. Charakteristické znaky moderného románu. Metaforický charakter nemeckej literatúry. Thomas Mann: <i>Mario a kúzelník</i> – rozbor diela. Franz Kafka: <i>Premena</i> – rozbor diela. Americká literatúra: Ernest Hemingway: <i>Starec a more</i> – rozbor diela.</p>
<p>Vývin modernej drámy</p>	<p>Moderné snahy v dráme a divadle v 19. a 20. storočí. Bertolt Brecht a epická dráma. <i>Mama Kuráži a jej deti</i> – rozbor diela. Charakteristické znaky absurdnej drámy.</p>
<p>Prozaici časopisu Nyugat. Zsigmond Móricz</p>	<p>Prozaici okolo časopisu <i>Nyugat</i>. Životná dráha Zsigmonda Móricza. Realizmus a zobrazenie života sedliactva. Román <i>Rokonok</i> – umelecký rozbor. Pamiatky spisovateľa vzťahujúce sa na územie dnešného Slovenska.</p>
<p>Attila József</p>	<p>Miesto Attilu Józsefa v maďarskej literatúre. Odzrkadľovanie spoločenských a osobných problémov a opis prírody v jeho tvorbe.</p>
<p>Miklós Radnóti</p>	<p>Splynutie básnickej tvorby a tragického osudu Miklósa Radnótiho.</p>
<p>Druhá polovica 20. storočia vo svetovej literatúre</p>	<p>Spoločensko-historické pozadie literatúry a svetonázoru doby. Ozveny literatúry na spoločenské výzvy v druhej polovici 20. storočia. Svojrázne znaky postavantgardnej modernej poézie. Súhrnný obraz o hľadaní cesty umelcov, o životnom pociťovaní objavujúcom sa v lyrike. Prozaické diela z krásnej literatúry – Gabriel Garcia Marquez, Mihail Bulgakov.</p>

<p>Maďarská literatúra v druhej polovici 20. storočia</p>	<p>Vývinové tendencie po 2. svetovej vojne v lyrike, próze a dráme. Gyula Illyés János Pilinszky László Németh Péter Esterházy Imre Kertész Autorský portrét Istvána Örkénya – <i>Egyperces novellák, Tóthék</i> – rozbor diela.</p>
<p>Maďarská literatúra autorov žijúcich mimo územia Maďarska</p>	<p>Spoločensko-historické pozadie literatúry a svetonázoru doby. O maďarskej literatúre autorov žijúcich mimo územia Maďarska a o maďarskej literatúre. Začiatky maďarskej literatúry na Slovensku (Z. Fábry). Nové začiatky po roku 1945 (László Dobos, Gyula Duba). Generácia „Nyolcak“ – László Cselényi, Árpád Tózsér, Lajos Zs. Nagy. Sándor Gál. Modernizácia prózy: Lajos Grendel. Maďarská literatúra v Rumunsku – A. Sütő.</p>

Od žiakov sa vyžaduje reprodukcia textu, ako aj jeho interpretácia v literárnohistorickom kontexte primeraná ich veku a osobnostnému rozvoju.

Úpravy cieľových požiadaviek na vedomosti a zručnosti maturantov z maďarského jazyka a literatúry pre žiakov so zdravotným znevýhodnením

Žiaci so sluchovým postihnutím

1.4 Požiadavky z jazykovej výchovy a z maďarskej a svetovej literatúry

vypúšťa sa

Žiak má:

- poznať svoje nárečie;

požiadavky súvisiace s výslovnosťou sa upravujú

- nepresnosti vo výslovnosti nie sú prekážkou v základnej komunikácii v maďarskom jazyku.

2.1 Maturitná skúška z jazykovej komunikácie

požiadavka

- poznať v rámci tematického okruhu Reč a jazyk výraznejšie črty nárečí so špecifickým dôrazom na „vlastné nárečie“, jazykové typy, významnejšie rozdiely medzi nimi na základe ukážok, porovnávaním príkladov.

sa upravuje

- poznať v rámci tematického okruhu Reč a jazyk jazykové typy, významnejšie rozdiely medzi nimi na základe ukážok, porovnávaním príkladov.

Žiaci so zrakovým postihnutím

1.4 Požiadavky z jazykovej výchovy a z maďarskej a svetovej literatúry

požiadavka

- vedieť používať jazykové príručky a slovníky pri tvorbe textu;

sa upravuje

- vedieť používať jazykové príručky a slovníky pri tvorbe textu v Braillovom písme alebo v elektronickej podobe;

Prehľad cieľových požiadaviek z maďarského jazyka, tematický okruh Pravopis a jazyková kultúra.

požiadavka

- Používanie jazykových príručiek a slovníkov pri tvorbe textu.

sa upravuje

- Používanie jazykových príručiek a slovníkov pri tvorbe textu v Braillovom písme alebo v elektronickej podobe.

Žiaci s telesným postihnutím

Cieľové požiadavky pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

Žiaci s vývinovými poruchami učenia alebo správania

Cieľové požiadavky pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

Žiaci s narušenou komunikačnou schopnosťou

Cieľové požiadavky pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

Žiaci chorí a zdravotne oslabení

Cieľové požiadavky pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

Žiaci s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami

Cieľové požiadavky pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

Žiaci s poruchami správania

Cieľové požiadavky pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

Žiaci s poruchou aktivity a pozornosti

Cieľové požiadavky pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

Autori: Mgr. Monika Kulcsárová
PaedDr. Karol Csicsay
Szabolcs Simon, PhD.